

Література

1. Інструкція з обліку продукції лісозаготівель, лісопилення і деревообробки на підприємствах Державного комітету лісового господарства України, затверджена наказом Держкомлісгоспу України від 19 грудня 2003 р. № 205.

2. Кисіль Н.М., Яворська О.М. Особливості обліку витрат у підприємствах лісової галузі // Наук. вісник УкрДЛТУ: 36. наук.-техн. праць. – Львів: УкрДЛТУ. – 2002, вип. 13.1. – С. 196-201.

3. Витрати: Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16/Затверджено Наказом Міністерства України від 31.12.99 № 318.

4. Запаси: Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9/Затверджено Наказом Міністерства України від 20.10.1999 № 246.

УДК 338.12: 502.4

Доц. С.О. Козловський, канд. екон. наук;
асист. О.В. Генік – УкрДЛТУ

ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНИХ ОБ'ЄКТІВ УКРАЇНИ

Наведено структуру економічного забезпечення природно-заповідних територій України та охарактеризовані деякі особливості економічної діяльності об'єктів заповідання.

Doc. S.O. Kozlovskyy; assist. O.V. Henyk – USUFWT

Peculiarities of Economic Guaranteeing of Ukraine Protected Areas Functioning

The structure of economic guaranteeing of Ukraine Protected Areas has given. Some peculiarities of economic activities of protected objects have described.

Система фінансування природоохоронної діяльності почала формуватись ще в період планової економіки. У планах соціально-економічного розвитку поряд з показниками, що характеризували перспективні результати виробничої діяльності, передбачались і завдання із здійснення природоохоронних заходів. Дані завдання формувались як на рівні держави, так і на регіональному і місцевому рівнях та на рівні конкретних організацій і підприємств. Системі планування відповідала і система фінансування заходів природоохоронної діяльності та створення природоохоронних об'єктів.

Основним джерелом фінансування природно-заповідних об'єктів країни був державний бюджет. Були й інші джерела фінансування – місцеві бюджети, кошти міністерств і відомств, власні кошти природоохоронних об'єктів, проте частка цих джерел фінансування була досить малою. У сучасних економічних умовах в Україні проблема економічного забезпечення організації та функціонування природоохоронних об'єктів і надалі залишається особливо гострою та актуальною.

Базовим законом, який визначає економічне забезпечення функціонування об'єктів природно-заповідного фонду є Закон України "Про природно-заповідний фонд України" ("Закон") [1]. Стаття 44 даного закону вказує, що ефективність організації і функціонування природно-заповідного фонду (ПЗФ) забезпечуються: економічним обґрунтуванням організації ПЗФ; економічною оцінкою територій природно-заповідного фонду; визначенням дже-

рел і нормативів фінансування об'єктів ПЗФ; компенсацією збитків, завданих порушенням законодавства та наданням підприємствам і організаціям, що забезпечують функціонування ПЗФ податкових та інших пільг (рис. 1).

Згідно з статтею 46 "Закону", фінансування заходів щодо природних і біосферних заповідників та національних природних парків здійснюється за рахунок державного бюджету України. Також для даної мети можуть залучатися і кошти місцевих бюджетів, позабюджетних і благодійних фондів, кошти підприємств, установ і організацій, а також кошти громадян.

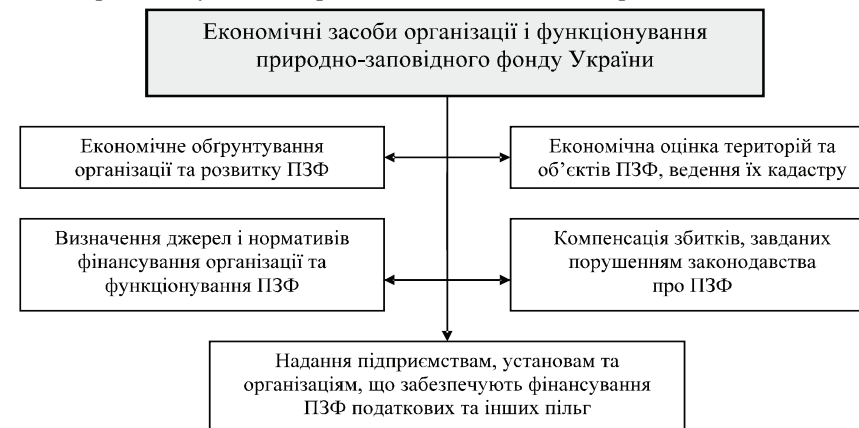


Рис. 1. Економічні засоби забезпечення організації і функціонування природно-заповідного фонду України

Крім цього, кошти (в тому числі і в іноземній валюті), отримані об'єктами природно-заповідного фонду від наукової, природоохоронної, туристсько-екскурсійної, рекламно-видавничої та іншої діяльності в межах заповідної території, що не суперечать їх цільовому призначенню, є власними коштами природних і біосферних заповідників та національних природних парків.

Також у 1992 році, враховуючи тогочасне реальне скорочення бюджетного фінансування заходів із забезпечення екологічної рівноваги, відповідно до Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища" була створена система фондів охорони навколишнього природного середовища на державному та місцевому рівнях.

Для залучення додаткових коштів на економічне забезпечення організації і функціонування об'єктів природно-заповідного фонду відповідно до статті 47 Закону України "Про природно-заповідний фонд України" Кабінет Міністрів України постановою від 28 грудня 2000 року № 1913 затвердив перелік платних послуг, які можуть надаватися бюджетними установами природно-заповідного фонду незалежно від їх підпорядкування. Кошти від надання платних послуг використовуються відповідно до законодавства та згідно з кошторисом бюджетних установ природно-заповідного фонду.

Загалом, сучасний стан економічного забезпечення об'єктів природно-заповідного фонду України і впровадження природоохоронних заходів на їх

територіях ще далеко не відповідає реальним потребам і істотно не може вплинути на якісне їх функціонування.

Процес фінансування об'єктів природно-заповідного фонду вимагає подальшого аналізу та вдосконалення. У даному випадку наводимо лише декілька особливостей, які можуть представляти інтерес з огляду виявлення специфічних рис природно-заповідного фонду як об'єкту економічного забезпечення.

Першою істотною особливістю є збільшення кількості та площі природно-заповідного фонду, що є практичним втіленням екологічної політики держави в частині збереження унікальних і типових ландшафтів, генофонду тваринного і рослинного світу, підтримання екологічного балансу та біологічного різноманіття.

Так, за останні дванадцять років площа ПЗФ зросла в 2,74 раза (1991 рік – 361,4 тис. га; 2002 рік – 989,0 тис. га), в основному, за рахунок створення нових природних і біосферних заповідників та національних природних парків [2]. Із зростанням площі і кількості об'єктів природно-заповідного фонду зростає і кількість працівників, зайнятих у господарстві. На початок 2003 року у заповідному господарстві працювало 3461 особа, з яких 216 – наукові співробітники, 1333 – працівники служби охорони, 61 – працівники рекреації та 106 – працівники екологічної освіти (табл. 1).

Табл. 1. Кількість та площа природно-заповідних територій України

Роки	Кількість заповідних господарств	Площа ПЗФ України, тис. га	Кількість працівників, зайнятих у заповідному господарстві, осіб.
1991	19	361,4	2030
1994	19	414,9	1939
1997	24	761,8	2749
1998	27	768,5	2791
1999	31	877,1	3207
2000	31	887,5	3235
2001	31	970,8	3213
2002	33	989,0	3461

Найбільша кількість об'єктів природно-заповідного фонду припадає на Автономну республіку Крим (6 об'єктів загальною площею 63852,6 га), Херсонську, Закарпатську, Івано-Франківську, Львівську області (по 3 об'єкти відповідно, площею 174590,6, 133485,3, 63253,0 та 44786,5 га) (табл. 2).

Найбільший за площею – Національний природний парк "Подільські Товтри" (226316 га) знаходиться на території Хмельниччини і становить 12,5 % території області та 22,9 % територій природно-заповідного фонду державного значення України.

Темпи збільшення кількості та площі заповідних об'єктів в Україні в останні роки були надзвичайно високими. За останні п'ять років створено шість нових об'єктів ПЗФ загальною площею 97,9 тис га (Рівненський та Черемиський природні парки, національні природні парки – Деснянсько-Старогутський, Сколівські Бескиди, Ужанський, Гуцульщина).

Табл. 2. Кількість та площа об'єктів ПЗФ в розрізі областей України

Області України	2001		2002	
	Кількість	Площа, га	Кількість	Площа, га
Автономна республіка Крим	6	63852,6	6	63852,6
Волинська	2	51952,7	2	51952,7
Дніпропетровська	1	3766,2	1	3766,2
Донецька	2	43345,1	2	43204,1
Житомирська	1	20104,0	1	20104,0
Закарпатська	3	133485,3	3	133485
Івано-Франківська	2	55647,0	3	63253
Луганська	1	1607,6	1	1607,6
Львівська	3	44786,5	3	44787
Миколаївська	1	1675,1	1	1675,7
Одеська	1	46402,9	1	46402,9
Рівненська	1	31535,0	1	42289,0
Сумська	1	16215,1	1	16215,1
Тернопільська	1	10521,0	1	10521,0
Херсонська	3	174590,6	3	174590,6
Хмельницька	1	261316,0	1	261316,0
Черкаська	1	2027,0	1	2027,0
Чернівецька	1	7928,4	1	7928,4
Україна	32	970757,7	33	988977,7

Збільшення кількості та площі природно-заповідного фонду України призвело і до збільшення кількості відвідувачів та ємності стаціонарних рекреаційних об'єктів, а також до розробки нових туристичних маршрутів заповідними територіями країни (табл. 3).

Так, у 2002 році ємність стаціонарних рекреаційних об'єктів ПЗФ України зросла більш як у 2 рази порівняно з 2001 роком, а кількість відвідувачів збільшилась на 2895,7 тисяч чоловік. Це вказує на збільшення привабливості заповідних об'єктів, підвищення їх екологічного, соціального та економічного значення, розвитку на їх територіях організованого туризму, відпочинку та інших видів рекреаційної діяльності.

Табл. 3. Ємність рекреаційних об'єктів природно-заповідних територій України

Роки	Ємність стаціонарних рекреаційних об'єктів, місць	Кількість відвідувачів об'єктів ПЗФ, тис. осіб	Кількість туристичних маршрутів, одиниць
2001	12965	8054,9	144
2002	26478	10950,6	162

Із збільшення кількості відвідувачів постає необхідність розробки нових туристично-привабливих екологічних маршрутів, що дасть змогу зменшити антропогенний вплив на природне середовище, зокрема, зменшити витоптування рідкісних видів рослинності, забруднення території побутовими відходами, нищення привабливих об'єктів природи, творених століттями.

Характерною також є тенденція зростання з кожним роком витрат на утримання об'єктів природно-заповідного фонду країни. У 2002 році дані витрати становили 25,8 млн. грн., що на 3,9 млн. грн. перевищує кошти 2001 року

(табл. 4). Обсяги цих витрат із Державного бюджету порівняно з попереднім роком зросли на 2,4 млн. грн. і становили 18,0 млн. грн. [2]. Порівняно з 1997 роком витрати на утримання об'єктів ПЗФ у 2002 році зросли в 3,2 раза.

Табл. 4. Витрати на утримання об'єктів природно-заповідного фонду України*

Роки	Природні заповідники, тис. грн.	Біосферні заповідники, тис. грн.	Національні природні парки, тис. грн.	Загалом витрат на утримання, тис. грн.
1997	3063,7	2367,1	2578,9	8009,7
2000	5591,3	3559,6	6539,3	15690,2
2001	8151,5	4270,9	9449,1	21871,5
2002	9273,6	5049,2	11490,8	25813,6

Примітка: * – витрати у фактичних цінах відповідного року

На утримання природних заповідників у 2002 році витрачено 9,3 млн. грн., що на 6,2 млн. грн. (в 3,0 раз) більше, ніж у 1997 році. Також зросли і витрати на утримання біосферних заповідників та національних природних парків, відповідно, на 2,7 (в 2,1 раз) та 8,9 млн. грн. (в 4,5 раз).

Необхідно звернути увагу і на таку форму фінансування природно-заповідного фонду, як отримання коштів від різноманітних міжнародних благодійних інституцій і фондів – Глобальної Екологічної Фундації (GEF), Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Програми ООН з навколишнього середовища (UNEP), Регіонального Екологічного Центру (РЕЦ), ICAP "Єднання", Міжнародного союзу з охорони природи і природних ресурсів (IUCN), Програми розвитку ООН (UNDP), Фундації формування Європейської екологічної мережі (EECONET Action Fund), Всесвітнього фонду природи (WWF), Всесвітнього центру моніторингу охорони довкілля (WCMC), Ради Європи, Світового Банку (World Bank) та інших.

Так, з 1993 по 1997 роки на території Карпатського біосферного заповідника виконувався проект Глобальної Екологічної Фундації "Захист біорізноманіття Карпат", на реалізацію якого витрачено 610,9 тис. доларів США. Національна підтримка України в рамках даного проекту становила 26,4 тис. доларів США. У процесі виконання гранту проводились науково-дослідні роботи, надавались консультаційні послуги, закуповувались необхідне обладнання та товари, розроблялись заходи, спрямовані на розширення території заповідника [3].

Значну фінансову підтримку GEF отримав і природний заповідник "Дунайські плавні", що призвело до створення Дунайського біосферного заповідника. За фінансування Агентства США з міжнародного розвитку в "Подільських Товтрах" здійснений екологічний проект "Вітер перемін", спрямований на збереження об'єктів загальнодержавного значення. Таких прикладів фінансування об'єктів природно-заповідного фонду України міжнародними інституціями є достатньо.

З кожним роком збільшується увага до екологічних проблем країни та природно-заповідних територій, що, певною мірою, сприяє збільшенню надходження коштів у фонди охорони навколишнього природного середовища в складі державного, обласних і місцевих бюджетів. Надання платних послуг

об'єктами природно-заповідного фонду країни сприяє збільшенню власних коштів, а, отже, і зменшення частки фінансування функціонування заповідних територій із державного бюджету країни.

Подальші дослідження економічного забезпечення об'єктів природно-заповідного фонду України дозволять розробити нові механізми щодо удосконалення фінансування даних об'єктів, розробити моделі організаційно-економічного механізму залучення інвестицій і управління у сфері заповідної справи.

Вдосконалення нормативно-правової бази та системи менеджменту заповідними об'єктами, налагодження тісної державної і міжнародної співпраці природно-заповідних територій, розвиток програм допомоги та політики сприяння іноземним інвестиціям призведе до покращення економічного забезпечення функціонування мережі природно-заповідного фонду України.

Література

1. **Закон України** "Про природно-заповідний фонд України". – К.: Відомості Верховної Ради України, 1992. – С.1130-1155.

2. **Довкілля України**. Статистичний збірник за 2002 рік. – К.: Статистичне управління, 2003. – 310 с.

3. **Глобальна екологічна фундація: Український контекст**. – К.: ВіК, 2003. – 49 с.

УДК 650.12.12

Аспір. І.Я. Лико¹ – Львівський ДФЕІ

ОБҐРУНТУВАННЯ СТИМУЛЮВАННЯ МОТИВАЦІЇ ЯК ЕКОНОМІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ.

Висвітлюються термінологічні особливості таких економічних категорій як "мотивація" та "стимулювання" праці. Обґрунтовується існування та використання терміну "стимулювання мотивації" серед наукових термінів управління трудовими ресурсами.

Doctorate I.Ya. Lyko – The Lvov State Financial and Economic Institute

Elaboration of the new economical term stimulation of the motivation

The main goal of the article is to show the difference between two economical terms such as "motivation" and "stimulation". As a result the new economical term "stimulation of the motivation" will be presented and elaborated.

Аналізуючи розвиток понять стимулювання та мотивації праці як економічних категорій у різних економічних системах, бачимо, що дані поняття досить часто не розмежовуються як дві істотно різні економічні категорії, але вживаються взаємозамінно, як слова-синоніми. Прикладом чого може бути визначення терміну мотивації, що подає М.Х. Мескон у своїй праці "Основи менеджменту": "Мотивація – процес стимулювання себе самого і інших до діяльності, яка спрямована на досягнення індивідуальних і загальних цілей організації" [1]. Проте, вивчаючи формування наукової думки щодо природи стимулювання та мотивації праці та беручи до уваги досвід провідних країн світу з ринкової економіки ми зі сміливістю можемо виділити таке бачення даних економічних категорій: *мотивація* – це атрибут свідомості людини, як

¹ кафедра податків, бюджету і казначейської справи Львівського державного фінансово-економічного Інституту